

Odnos američke političke stvarnosti i fikcije u seriji House of cards

Levis, Renato

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:587737>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-27**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

Renato Levis

**ODNOS AMERIČKE POLITIČKE STVARNOSTI I
FIKCIJE U SERIJI *HOUSE OF CARDS***

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2017.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij novinarstva

**ODNOS AMERIČKE POLITIČKE STVARNOSTI I
FIKCIJE U SERIJI *HOUSE OF CARDS***

Mentorica: doc. dr. sc. Marijana Grbeša-Zenzerović

Student: Renato Levis

Zagreb, rujan 2017.

Izjavljujem da sam diplomski rad *Odnos američke političke stvarnosti i fikcije u seriji House of Cards*, koji sam predao na ocjenu mentorici doc. dr. sc. Marijani Grbeša-Zenzerović, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16 – 19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Renato Levis

Sažetak:

1. Uvod.....	1
2. Odnos fikcije i stvarnosti.....	5
3. Metodologija.....	8
4. Analiza i rezultati istraživanja.....	13
4.1. House of Cards: politika moći i manipulacije.....	15
4.1.1. Analiza komentara s facebook stranice <i>House of Cards</i>	18
4.1.2. Analiza komentara sa stranice moviechat.org...27	
5. Zaključak.....	33
6. Popis literature.....	35
7. Prilozi.....	39
8. Sažetak.....	41
9. Summary.....	42

1. Uvod

Danas se može reći da se razvojem demokratskog društva razvilo i *medijsko društvo*, koje je nastalo prvenstveno radi naglog širenja različitih vrsta *medija*, osobito onih koji su doprinijeli bržem protoku informacija, a svojom su sveukupnom prisutnošću prodrli u društvo, te na njega vrše utjecaj. Točnije, mediji predstavljaju najutjecajnije posrednike u formiranju općih interesa, vrijednosnih i političkih orijentacija građana, pa je posve razložno da je pozornost znanstvene zajednice i javnosti usmjerena masovnim medijima s obzirom da su to fenomeni koji imaju utjecaj na društvo (Čerkez, 2009:28). McQuail, osim toga, smatra da su mediji posredovani različitim socijalnim odnosima koji utječu na kontrolu, filtriranje i interpretiranje medijskog iskustva (McQuail, 1997:8).

Usprkos tome, televizija kao medij, iako postoji već gotovo jedno stoljeće i broji široku društvenu upotrebu u svrhu informiranja, zabave i opuštanja, još uvijek nije u potpunosti stekla status umjetnički vrijednog medija koji može ponuditi sadržaj usporediv s formama tradicionalnih medija poput književnosti, glazbe te filma. Potonji je u posljednjim desetljećima naišao na afirmaciju unutar akademske zajednice i umjetničkih institucija koje su dale podršku filmu kao kreativnoj novoj umjetnosti razvijenoj od strane društva dvadesetog stoljeća.

Nadalje, u novije vrijeme, u okviru teorije medija, sve su prisutnija istraživanja relevantnosti fikcijskih narativa za političku kulturu. Točnije, prepoznaje se „konstitutivna moć popularne kulture“ i kreativni potencijal koji može donijeti u prezentaciji i razumijevanju politike. Taj kreativni raspon koji se može protezati sve do fantazije, ono je što izmiče i što nije uobičajeno dopušteno racionalnom političkom diskursu, novinarstvu, činjeničnom komentiranju, odnosno formama i sadržajima medija koji nam „donose“ politiku u domove (Corner, Richardson, 2008: 387-389).

Kako je prethodno spomenuto, danas se sve više teoretičara medija i politike bavi istraživanjima (političke) fikcije i popularne kulture kao konceptualnih i praktičnih kategorija za razumijevanje politike. Van Zoonen (2005:10) smatra da se prema ideji da se zabavu prikaže kao manje zabavnu, a više politički relevantnu vlada ukorijenjeni skepticizam pri čemu se popularnu kulturu stavlja nasuprot uzvišenoj politici i uz nju vezanim, elitističkim zanimanjima, dok se

zabavu smješta u kategorije eskapizma namijenjene širim masama kako bi one izbjegle socijalne konflikte i probleme društva (van Zoonen, 2005:10).

Međutim, takva stroga i formalna demarkacija zabave i politike postoji još samo u elitistički shvaćenim ulogama politike i popularne kulture. No, u teorijskom smislu i medije i politiku „potresaju“ zapravo slični izazovi. Izuzetno je bitno podvrgnuti kritici pitanja o tome što uopće znači demokratski i emancipacijski potencijal u neoliberalnom kapitalizmu i može li liberalna demokracija izvršavati svoja konstitutivna načela slobode i jednakosti u vrijeme nemilosrdne vladavine tržišta i tehnokratskih vlada.

Komunikacijski odnosi u današnjem suvremenom društvu određuju funkcioniranje demokracije u tom društvu. Bez kompatibilnosti u komunikacijskim odnosima između društva i političke elite, bez informirane javnosti i otvorenosti za javnu komunikaciju nema ni demokratskog društva u pravom smislu te riječi. Mediji su danas osnovna sastavnica svakog suvremenog društva, a načini komuniciranja predstavljaju stup moći za sve društvene strukture.

Novije znanstvene rasprave o ulozi medija u politici i društvu daju primat pojmu *medijska demokracija*¹. Potonji se odnosi na oblik tvorbe političke volje i donošenja odluka u kojemu jednu od presudnih pozicija u političkom procesu preuzimaju masovni mediji i njihova komunikacijska pravila (Meyer, 2002:2).

Dakle, u vrijeme globalizacije, komunikacija i informacijska povezanost predstavljaju nepobitnu nužnost. Mediji svojom prisutnošću vrše utjecaj na društvo u cjelini. I politički sustav, dakako, podložan je utjecaju masovnih medija. Politika se mijenja pod utjecajem medijskog sustava i njegovih pravila. Medijalizirana politika, kako je definiraju Mazzoleni i Schulz, označava „politiku koja je izgubila svoju autonomiju, koja je postala ovisna o masovnim medijima i oblikuje se u interakciji s masovnim medijima“ (Mazzoleni i Schulz, 1999: 250). Ukratko, nema više politike bez medija. Osim što govori o medijskoj demokraciji, Meyer (2002:49) se pojmom „medijske kolonizacije politike“ referira i na situaciju u kojoj medijska pravila dominiraju političkim diskursom. „Kolonizacija politike od strane logike medijskoga sustava ne strukturira samo prikazivanje političkoga i njegov udio u cjelokupnu političkom zbivanju, nego i sam politički

¹ Meyer (2002:2) koristi izraz "medijska demokracija", kojim definira "oblik tvorbe političke volje i donošenja odluka u kojemu jednu od presudnih pozicija u političkom procesu preuzimaju masovni mediji i njihova komunikacijska pravila".

proces na proizvodnoj razini”, argumentira Meyer (2002:49) govoreći o „samomedijizaciji“, odnosno o situaciji u kojoj je sama politika koja se nudi medijima već medijizirana, čime se političari koji je nude osiguravaju da u što nepromijenjeniju obliku dođe do publike.

U konačnici, živimo u onome što L. van Zoonen (2005:2) sažima u frazi „sound- bite društvo“. Sintagme poput te imaju za cilj pokazati navodnu izopačenost demokracije koja dolazi kao posljedica komercijalizirane, trivijalizirane politike u kojoj se, riječima Herberta Schillera, „političari prodaju javnosti gotovo kao sapun i automobili“ (McNair, 2003:47).

S druge strane, suočeni s ne tako prosvijećenim biračkim tijelom, medije se, a posebice televiziju, optužuje da stvara „lijene, neaktivne i pasivne građane“, „bezumne lakovjernike“ kojima se može sve prodati, u osnovi „ranjive žrtve“ manipulativnih medija (van Zoonen, 2004:40).

No, možemo li gledatelje jednoznačno okarakterizirati kao obične „potrošače“? Možemo li osim kritike promatrati i neke pozitivne aspekte popularizacije?

Dapače, u pronalasku novih perspektiva građanske participacije uvelike nam pomaže popularna kultura i njezini konstitutivni elementi poput zabavnih televizijskih sadržaja, video-igara te pop glazbe. Oni nam „omogućuju“ ili barem olakšavaju „ulazak“ i aktivnosti u diskursu javne sfere (Inthorn, Scott, Street, 2012: 336). Dramatične priče političke televizijske fikcije konkretno tako mogu pomoći onome čemu građani „vjeruju“ ili još bolje, *osjećaju* o samoj politici (Richardson, Corner, 2012: 923). Na taj način, polje televizijske fikcije, koje iako se na prvi pogled ne čini tako, može pomoći u jačanju građanskih vrijednosti poput solidarnosti, tolerancije, općenito onoga što je objedinjeno pod pojmom političke kulture (van Zoonen, 2004:51).

Okvir za ovaj rad predstavljat će teza da politički diskurs i praksa nisu uvijek u disonanci te stoga ne možemo uvijek o njima, u višestrukom izboru mogućnosti, govoriti kao o prosuđujućima, deduktivnima i informativno – obrazovnima. (van Zoonen, 2005:2).

U ovome radu zastupat ću tezu da prezentacija politike ne mora uvijek biti usko određena tradicionalnim kanalima politike, odnosno da informativne emisije i sl. nisu jedini sadržaji iz kojih građani uče o politici. Proširujući raspon odnosa s drugima i istražujući važnost emocija koje nam donosi televizijska fikcija kroz stvaranje *fandoma*, držim da je moguće dobiti korisne uvide za demokraciju, građanske vrijednosti te političku kulturu.

Osim toga, neprestana interakcija elemenata iz područja politike i područja zabave zahtijeva noviji metodološki pristup. Smatram da bi se njihovom međudjelovanju trebalo pristupiti na polivalentan i interdiscipliniran način. Takvim pristupom bi se postigao svojevrsni odmak od strože i uže definiranih granica politike i zabave i pružio konkretniji uvid u njihovu povezanost, odnosno isprepletenost. Moja polazišna pretpostavka jest da ne treba zahtijevati strogo razgraničavanje politike i zabave jer, s obzirom na protočnost granica obiju kompleksnih konfiguracija, transmisija elemenata na više nivoa otvara sasvim nov potencijal. Valja istražiti i analizirati perspektivu dijaloga dvaju područja. Štoviše, Van Zoonen ističe da nova saznanja valja uklopiti u političku i medijsku teoriju, a s ciljem osnaživanja demokracije (van Zoonen, 2005:15).

U prvom dijelu rada predstaviti ću teorijski i metodologijski dio istraživanja, dok u središnjem dijelu fokus stavljam na konkretne primjere serije *House of Cards*.

U ovom radu, analizom produkcije televizijske serije *House of Cards* i reakcije publike kroz online komentare koje su gledatelji i fanovi postavljali na facebook stranici serije te *moviechat.org* internetskoj online stranici o filmovima i serijama, nastojat ću potvrditi zaključke nizozemske teoretičarke medija L. van Zoonen o važnosti „fandoma“, tj. zajednica fanova i kreiranju kategorije tzv. političke osobe (political self) koja se stvara u tom procesu deliberacije unutar takve zajednice, ali paralelno s tim i unutar platforme javnog diskursa.

Cilj ovoga rada bi, dakle, bio potvrditi zaključke spomenute teoretičarke medija (van Zoonen, 2005:16) o tome da se ponašanje fanova, ili još važnije, onoga što se od njih očekuje, ne razlikuje bitno od očekivanja građana u javnoj sferi te da takav uvid ne mora biti poguban niti za jednu od sve tri uključene strane – građane, medije i demokraciju. Ovim ću radom nastojati dokazati da se veza između politike i zabave nikako ne bi trebala osuđivati, kako to nerijetko biva, te da hibridni medijski sadržaji, nastali miješanjem ovih kategorija, mogu doista zadovoljavati kako političke tako i zabavno-estetske kriterije. Kroz fikcijske narative politika potencijalno postaje dostupna svima, a ne isključivo onima koji imaju predispozicije da budu dio javne sfere i struktura predstavljanja. Upravo zbog tih pozitivnih ishoda za demokraciju i građanske vrijednosti fikcijski su narativi poželjni i nužni. Ipak, politika nije nešto što se odnosi na druge ljude, ona je

kolektivna zadaća svih nas. Možda joj ponekad i ne pridajemo određeni interes, no to ne znači da nismo dio nje (Foy, 2008:4).

U sljedećem odjeljku artikulirat ćemo odnos između fikcije i stvarnosti i kako taj odnos funkcionira u kontekstu drame i realizma u seriji *House of Cards*.

2. Odnos fikcije i stvarnosti

Problem odnosa fikcije i istine, odnosno stvarnosti, jedan je od najzamršenijih u povijesti kulture i kao takav prisutan je od iskona filozofije. Kako bi se taj odnos analizirao, potrebno je uvesti pojam *mimesisa*.

Za Aristotela (2005:45), *mimesis* označava *conditio sine qua non* svakoga umjetničkog stvaralaštva te su sve umjetnosti (ep, tragedija, komedija i ditiramb) opisane upravo time što u »cjelini prikazuju imitirajući«. Aristotel, dakle, umjetničko stvaralaštvo pozicionira unutar polja reprezentacije, u odnosu na koje istina, odnosno stvarnost predstavlja model koji umjetnik treba slijediti. Umjetničko djelo, stoga, postaje simulacija stvarnosti. U odnosu na istinu, Aristotel (2005:48) smatra da „pjesnikova zadaća nije u izlaganju onog što se istinski dogodilo nego onog što se moglo dogoditi, i što je moguće po zakonima vjerojatnosti ili nužnosti“. Upravo u toj naglašenoj mogućnosti djelovanja i ponavljanja djelovanja, Gajo Peleš (1999:162) govori o razlozima zbog kojih je Aristotelu fiktivna priča važnija od povijesti: „Značajno je da je on razlikovao povijesnu od književne priče po tome što prva govori o nečemu što se samo jednom dogodilo, dok druga iznosi nešto što se moglo, može i moglo bi se dogoditi. (...) Zbog toga nam fiktivna priča više kazuje o našem svijetu nego što li to čini povijesna priča“.

Iako oboje dijele neke elemente stvarnosti, fikcija i stvarnost čine dvije različite arene. Fikcija je, u biti, drugi svijet, odnosno svijet koji se drži drugih pravila. U svojoj knjizi *Univers de*

la fiction, Thomas Pavel (1988:42) govori o potencijalnom svijetu koji je fiktivni svijet koncipiran kao dvojna struktura koja proizlazi iz kombinacije fiktivnog svemira i stvarnog svijeta koji pruža osnovu po kojoj se fikcija treba razumjeti. Prema Pavelu, fiktivni narativ podrazumijeva poštovanje potrebnih konvencija žanra. To bi značilo da takav narativ treba biti imitacija stvarnih ili imaginarnih priča općenito analognih stvarnoj osnovi, a njegov se izraz mora jamčiti izmišljenim likovima. Prema Schaefferu (1999:147, 218), izmišljena priča je de facto model stvarnog svijeta, oslanjajući se na dihotomiju imitacije i sličnosti. Prema Erving Goffmanu (1956) to je stvaranje utemeljeno na stvarnim situacijama, a „prijedlog koji je izumio narativ može predstavljati uvjerljiva ponašanja i događaje u stvarnom svijetu“ (Esquenazi, 2009:192).

Narativ bi se, dakle, mogao definirati kao izgovoreni ili pisani prikaz događaja, ili, ukratko, priča. Nakon svakog političkog ili povijesnog događaja, narativ je formiran od strane vlade, političara, novinara i svjedoka kako bi zabilježili događaje i odredili tijek budućih djelovanja i politike na temelju tih narativa. Istina nas, pak, prisiljava da ispitamo razliku između fikcije i nefikcije, odnosno kako politički narativi koriste oba oblika kako bi utjecali na javno mnijenje i politiku².

U ovom istraživanju svakako treba uzeti u obzir činjenicu da je TV serija *House od Cards* drama, a ne dokumentarac. To bi značilo da je ona djelo fikcije, a njezino fokusiranje na činjenice namijenjeno je uvjerljivosti. Doista, prema Aristotelu (1980:36-65), kako sam prethodno spominjao, fikcija „ne znači ono što se dogodilo, nego što bi se dogodilo, što je bilo moguće prema nekoj nužnosti ili vjerodostojnosti“. Ova definicija podrazumijeva da vjerodostojnost mora biti shvaćena kao ono što je vjerojatno u kontekstu stvarnosti. Ona je, dakle, povezana s vjerojatnim, to jest, do određene zastupljenosti onoga što je moguće ili vjerojatno u kontekstu stvarnosti.

Kada je riječ o političkom fiktivnom programu kao dijelu političke kulture Corner i Richardson (2008:389) naglašavaju važnost ideje o međusobnom nadopunjavanju informacija koje građanima pruža novinarstvo s ostalim oblicima publikacija. To bi značilo da politička fikcija zauzima značajnu ulogu jer može djelovati na razne maštovite načine, koji se čak protežu do fantazije, što pak nije dopušteno novinarstvu, kao ni političkom komentiranju, uključujući i razne druge načine političke promidžbe. Pored toga, Donnalyn Pompper (2003:19) drži kako popularna

² <http://www.sampsoniaway.org/fearless-ink/2013/03/05/political-narratives-fiction-and-reality-binashah/> (pristupljeno 19.6.2017.)

televizijska drama podiže novinarstvo na jednu veću razinu pružajući zabavan, ali realističan pogled na Bijelu kuću koji daje izoštrenu sliku predsjedništva te nacionalne politike (Viduka, 2015:7).

Ipak, istraživanja (političke) fikcije i popularne kulture kao konceptualnih i praktičnih kategorija za razumijevanje politike, još su uvijek na marginama zanimanja teoretičara medija, ali i politike. Naime, prema ideji da se zabavu prikaže kao manje zabavnu, a više politički relevantnu, vlada ukorijenjeni skepticizam koji popularnu kulturu stavlja nasuprot uzvišenoj politici i uz nju vezanim elitističkim zanimanjima. Zabava se, s druge strane, smješta u kategorije eskapizma namijenjene širim masama kako bi one izbjegle socijalne konflikte i probleme društva (van Zoonen, 2005:10).

Butigan (2015:1-2) smatra da takva formalna, odnosno stroga demarkacija zabave i politike danas postoji još u elitistički shvaćenim ulogama politike i popularne kulture. No, u teorijskom smislu i medije i politiku pogađaju vrlo slični izazovi. Primjerice, u razdoblju određenih kriza, poput one globalne ekonomske i financijske iz 2007./2008., na dnevni se red iznova postavljaju pitanja o značenju, ulogama i odgovornosti demokracije, medija, građanske participacije, ali i emancipacijskog potencijala zapadnih liberalnih demokracija. Upravo je spomenuta ekonomska kriza otvorila i niz novih pitanja. Naime, i nekoliko godina kasnije, većina gospodarstava pokazuje (primjetne) znakove oporavka, ali teorijske rasprave o (ne)sretnoj vezi demokracije u kapitalizmu i kapitalizma u demokraciji ne jenjavaju. U današnje je vrijeme, možda više nego ikada prije, bitno podvrgnuti kritici pitanja o tome koje je uopće značenje demokratskog i emancipacijskog potencijala u neoliberalnom kapitalizmu te može li liberalna demokracija provoditi i poštivati svoja konstitutivna načela slobode i jednakosti u vrijeme okrutne vladavine tržišta i tehnokratskih vlada.

Stoga, reći da je demokracija u krizi danas je postala popularna sintagma koja je gotovo svima samorazumljiva (Vorlander, 2014: 44-55).

Naime, svaka država, politička stranka ili dominantna elita prikriva moć svog utjecaja, no ona i dalje ostaje sofisticirana i evidentna. Čalović i Jevtović (2010:606) smatraju da multicipirajući važnost informacija, stavljajući na pijedestal brzinu njihova prijenosa, uz prioritet samog čina oblikovanja i kontrole, dobiva se jasna vizija bitke za pridobivanjem javnog mnijenja. Umjesto racionalnih ljudi koji čine kreativni kapacitet, formira se pasivni, podanički auditorij spreman

prihvatiti duhovno nasilje koje se nudi u svim žanrovskim oblicima. U političkom se životu preokret izražava u novoj raspodjeli uloga gdje vlade kontroliraju infrastrukturni rast, a korporativni kapital upravlja preraspodjelom radne snage. Stoga, demokracija je pred velikim izazovima jer, opredjeljujući se pod dojmom privida kojeg dobivaju iz medija, građani ostaju zakinuti o pravoj istini o složenosti svijeta u kojem obitavaju (Ćalović i Jevtović, 2010:607).

3. Metodologija

U knjizi L. van Zoonen „Entertaining the Citizen: When Politics and Popular Culture Converge“ predstavljen je koncept „političke osobe“ (political self) kojim se nastoji pojasniti način na koji su dvije presudne, nerijetko i negativno shvaćene „paradigmatske i sintagmatske značajke popularne kulture - fokus na individualnosti i sklonost naraciji - prisutne u politici, i to u funkciji stvaranja užitka u sudjelovanju u političkom djelovanju, tj. građanskoj participaciji“ (van Zoonen, 2005: 145). Naglasak je na tome kako su dramatizacija i personalizacija de facto dva središnja pojma jer se odnose na istaknutost političara, ali kao pojedinca (bez „tereta“ stranke) te na uokviravanje (framing) njihovih ideja i radnji u koherentnu priču koja ima svoju radnju (van Zoonen, 2005:145). S druge strane, u tekstu „Audience Reactions to Hollywood Politics“ iz 2007. godine, van Zoonen govori o određenim konceptualnim kategorijama, točnije, ideal - tipske podjele, ali i praktičnim pojmovima kojima se nastoji povezati „učinke“ medijske komunikacije s politikom, ali na način koji nije tako uobičajen kada se ta veza inače želi prikazati. U istraživanjima o povezanosti medijske komunikacije i znanja, uvjerenja i vjerovanja koje ljudi imaju ili stvaraju o politici, analiziraju se političke stranke, njihovi kandidati, vlade i slično (van Zoonen, 2007:531). No, samo takav pristup nije dovoljan u istraživanju ove teme te je zbog toga izuzetno važno uzeti u obzir prethodno spomenute koncepte.

Osim toga, „križanja“ odnosa političkog djelovanja i razumijevanja, tj. prihvaćanja koje dolazi od strane fanova, dovodi do stvaranja koncepta „politička osoba“ (van Zoonen koristi sintagmu „political persona“ ili „political self“). Potonji pojam vrlo je kompleksan s obzirom na

to da u sebi sadržava složenu mješavinu političareve biografije, njegovih radnih uspjeha, njegovog *personalityja*, ali zajedno s projekcijama koje mu nameću drugi u vidu odgovornosti, neuspjeha i općenito, odnosno značajki koje ljudi pridaju političarima na dnevnoj bazi (Butigan, 2015:11). Razumljivo je da ovako shvaćen posao političara implicira da političari nužno moraju dobro poznavati i elemente preuzete iz popularne kulture, odnosno zabave kako bi izgubili kredibilitet kao političke osobe. No, to ne znači da je svaka javnosti poznata osoba, odnosi *celebrity*, u stanju obavljati ulogu političara, nego da „političari sami po sebi“ ne utemeljuju ideal dobrog političara i uspješnog snalaženja u politici. To je proces koji je kontingentan i ovisit će o uspješnosti njihovih političkih osoba, ali i o tome koliki će dio popularne kulture i politike prevladati u konstrukciji „političkog sebe“ (van Zoonen, 2005:146).

Nedvojbeno, ova se kategorija lako može primijeniti na sferu *fandoma*, tj. zajednice fanova, koja je u biti nepomirljiva s idejom i praksom politike. U svom istraživanju van Zoonen upotrebljava tu kategoriju s ciljem dobivanja informacija o tome na koji način ljudi koriste filmove i serije da bi konstruirali i prezentirali vlastitu inačicu „političke osobe“ (van Zoonen, 2007:531).

Oslanjajući se na Gamsonovu (1992:123) podjelu učenja o politici (medijski diskurs, iskustveno znanje i „narodnu mudrost“) van Zoonen dolazi do spoznaje da je upravo kod filmske i televizijske fikcije vidljivo kako se one protežu kroz sva tri tipa izvora.

Kada je riječ o medijskom diskursu, postoji mnoštvo primjera koji potvrđuju da su televizijske serije i filmovi dio njega, i to ne samo po tematici kojom se one bave. Štoviše, brojne televizijske serije i filmovi djela su nastala u suradnji s medijskim i PR stručnjacima, spin doktorima i slično u svrhu pojačanja autentičnosti³.

Nadalje, „iskustveno znanje“ koje Gamson (1992:123) navodi usko je povezano s prethodnom kategorijom, a odnosi se na težnju da radnja tog medijskog sadržaja bude što uvjerljivija i realističnija. Ovdje je, pak, riječ o „vizualnim kodovima“ koji gledateljima pružaju određenu participaciju u praćenju medijskih sadržaja, točnije vizualni kodovi pomažu publici da se osjeća kao da je „stvarno prisutna“. Dakle, radi se o iskustvenom znanju drugih osoba s kojima

³ Primjerice, scenarij za seriju „The Wire“ napisao je bivši novinar Baltimore Suna, David Simon koji je dugi niz godina pisao rubriku crne kronike u tim novinama. Može se zaključiti da je zasigurno svakodnevna i višegodišnja izloženost takvim vijestima utjecala na izrazitu realističnost i atmosferičnost serije (Butigan, 2015:12).

se možemo identificirati, a s čijim radnjama i sudbinama osjećamo empatiju i bliskost. Može se reći da zabavni mediji proširuju naše horizonte i posredno nam prenose nova iskustva i osjećaje.

Fikcijski narativi, naime, daju mogućnost za učenje upravo iz razloga jer ne pretendiraju na istinitost određenih događaja niti im je primarna zadaća podučavati gledatelje o svijetu i politici. Naprotiv, gledatelji jesu svjesni nedostataka koje im fikcija pruža, nereálnih situacija i grešaka koje se svakodnevno manifestiraju kroz fikciju.

Nadalje, posljednja kategorija koju Gamson navodi jesu „narodne mudrosti“, odnosno ono što podrazumijevamo pod pojmom zdravog razuma. Naime, s obzirom da se radnja referira na „zdravi razum“ gledatelja, i u fikciji je stoga prisutna analogija svakodnevnog života (van Zoonen, 2007:532).

Van Zoonen tvrdi da međusobnim kombiniranjem ove tri kategorije možemo popularne televizijske serije i filmove o političkoj fikciji promatrati kroz prizmu stvaranja značenja i smisla za „stvarnu“ politiku. Štoviše, navodeći M. Schudsona, van Zoonen (2007:533) drži da građanstvo ne djeluje uvijek i isključivo u kognitivnim kategorijama, već se oslanja i na širu kulturnu praksu. To, dakle, podrazumijeva jedan kompleksniji proces definiranja politike, odnosno potencijalno otvaranje drugih polja, u ovom slučaju, političke fikcije kao plodnog izvora građanske participacije.

Stoga, kada je riječ o medijskim učincima, bitno je naglasiti da se u tom slučaju nikako ne smije oslanjati samo na teze o dokazivanju promjena stavova te uvjerenja o politici. Ono što bi nas tu trebalo zanimati jest što publika radi s vlastitim dojmovima i mislima nakon gledanja određene televizijske, odnosno filmske političke fikcije.

Pored toga, van Zoonen u svojem istraživanju ukazuje na tzv. četiri tipa narativa, tj. strukture narativa koje čine ideal-tipske kategorije u koje pak možemo podijeliti većinu televizijske i filmske političke fikcije (van Zoonen, 2007:533). Te bi kategorije, dakle, bile: „potraga“ (quest), „sapunica“ (soap opera), „birokracija“ (bureaucracy) i „urota“ (conspiracy). Poprilično je nemoguće da svaka od njih u potpunosti odgovara sadržaju određene televizijske serije ili filma, no one dominantne dijelove radnje ipak je moguće prepoznati i kategorizirati prema danom predlošku.

U svojem kvalitativnom istraživanju, van Zoonen je analizirala ukupno 549 komentara s internetske stranice IMDB. Analizirala ih je na način koji uključuju tri uzastopna koraka kodiranja: otvoreno, aksiološko i selektivno (van Zoonen, 2007:536). Naslovi kojima se u radu bavila bili su: „Mr Smith Goes to Washington“ (1939), „Dave“ (1993), „The West Wing“ (1999), „The Primary Colors“ (1998), „Wag the Dog“ (1997), „All the President's Men“ (1976) i „Yes, Prime Minister“ (1980), a vremenski okvir od mjesec dana (veljača, 2004) (van Zoonen, 2007: 534). Kako sama nalaže, van Zoonen je birala filmove i serije ovisno o vlastitim preferencijama kao i reputaciji koju su ti medijski proizvodi imali.

Valja spomenuti kako je prvotno istraživanje L. van Zoonen uključivalo i 40% komentara koje je autorica smatrala nepotrebnim za istraživanje s obzirom na to da nisu imali značajan politički sadržaj. Drugim riječima, nisu se odnosili na politiku što i ne bi trebalo čuditi jer se, kako je navedeno, radi o komentarima postavljenim na online stranici koja je prvotno namijenjena filmovima, serijama, njihovim fanovima te općenito cjelokupnoj filmskoj industriji (van Zoonen, 2007:536).

Cilj istraživanja L. van Zoonen bilo je, dakle, „mapiranje raspona reakcija publike kako bi se istražio značaj političkih performansa posredstvom filma i televizije“ (van Zoonen, 2007:534). Na samom početku, u fazi otvorenog kodiranja, van Zoonen se bavila „kategorizacijom individualnih komentara u više sustavne, tj. koherentne kolekcije komentara“. Aksiološka, tj. druga faza uključivala je artikulaciju, odnosno povezivanje tada stvorenih kolekcija s određenim, konkretnim filmom ili serijom, a u posljednjoj fazi istraživanja autorica konkretno dovodi u pitanje vezu tih komentara sa središnjim konceptom njenog istraživanja, tzv. „političkom osobom“ (van Zoonen, 2007: 535-536).

Istraživanje L. van Zoonen dovelo je do zaključka o postojanju četiri tipa komentara, točnije kategorije onoga što ljudi rade dok su spojeni na Internet i dok komentiraju fikciju. Te kategorije bile bi: deskripcija, refleksija, osuda i utopija, tj. fantazija (van Zoonen, 2007:536).

Deskripcija (ili „smart self“) se odnosi na samo prepričavanje radnje filma ili serije u komentarima te u kojoj mjeri taj film ili serija dočarava „stvarni“ svijet. Van Zoonen ovdje naglašava da se realnost kao kriterij odnosi jednako i na stvarnu politiku i na političku fikciju, ovisno o procjeni samog komentatora, odnosno znanja o politici koje posjeduje. U ovakvom tipu komentara lako je prepoznati želju ljudi da se istaknu kao „pametni“, odnosno kao oni koji se

„razumiju u politiku" pa to primjenjuju i na „stvarnu“ politiku i na političku fikciju (van Zoonen, 2007: 538). Druga je skupina ona osude („ideological self“) gdje se prepoznaje konstruiranje komentara i njegovo javno prezentiranje, ali u kontekstu vlastite ideološke pozicije. Treći tip komentara je refleksija („reasonable self“), a odnosi se na to da se serije i filmove o politici, a onda kao posljedicu i političare, promatra kao „ljude od krvi i mesa“ koji nemaju drugog izbora nego sklapati kompromise i činiti ustupke. Preciznije rečeno, promatra ih se kao da su dio kruga naših bliskih prijatelja ili poznanika (van Zoonen, 2007:540). Ovdje se stavlja naglasak na to da bi osoba „sama trebala donositi svoje zaključke“. Naposljetku imamo kategoriju utopije ili fantazije („longing self“) u kojoj se izražava utopijski ideal savršenog društva neokaljanog svim zlima politike i općenito, modernog života.

Zaključci do kojih van Zoonen dolazi govore o korisnosti fikcije kao funkcionalnog izvora preko kojeg se građani, odnosno fanovi prezentiraju unutar platforme javnog diskursa. Van Zoonen smatra da je takav ishod njenog istraživanja u suprotnosti s uvriježenim mišljenjima i vjеровanjima o popularnoj kulturi i politici. Prema tome, zaključuje kako su ljudi uistinu politički aktivni u trenucima u kojima se konstruira „javna verzija njihove političke osobe“. Iz tog bi razloga bilo nepravedno osuđivati televizijsku i filmsku fikciju kao onu koja utječe na oslabljenu i osiromašenu participaciju građana (Zoonen, 2007:544-545).

Referirajući se na istraživanje L. van Zoonen, odnosno na prethodno navedene konceptualne kategorije, u sljedećem ću poglavlju prikazati rezultate ponovljenog istraživanja u kojemu analiziram komentare s facebook stranice televizijske serije *House of Cards* te komentare sa stranice moviechat.org. Svoje kvalitativno istraživanje provest ću analizirajući ukupno 527 komentara s prethodno spomenutih platformi. Prvi dio istraživanja odnosit će se na analizu komentara s facebook stranice *House of Cards*, dok će se drugi dio odnositi na komentare iz mjeseca veljače 2017. preuzetih s internetske stranice moviechat.org. Što se tiče vremenskog okvira prvog dijela istraživanja, ono će također biti provedeno u vremenskom rasponu od mjesec dana – analizirat ću komentare za mjesec svibanj 2017. S obzirom na veliku količinu komentara, iste ću birati prema količini lajkova koji pojedini komentari dobiju. Naime, komentari s najvećim brojem lajkova izdvajaju se kao najzanimljiviji, tj. kao top komentari, a broj lajkova implicira da ih podržava velik dio gledatelja, odnosno komentatora. Izdvojeni komentari izravno su povezani s

politikom, odnosno tv serijom *House of Cards* i to na način da su kategorizirani prema ranije navedenim predlošcima. Na temelju analize i prikaza odnosa politike i zabave, pokušat ću podrobnije elaborirati, rekonstruirati i ukazati na bitne aspekte suvremene demokratske političke zajednice i horizont vrijednosti koji se unutar nje formira.

4. Analiza i rezultati istraživanja

Kada je riječ o istraživanju van Zoonen o trendovima u političkoj fikciji na britanskoj televiziji, van Zoonen smatra kako britanska televizija ima dugovječnu tradiciju emitiranja političke fikcije, odnosno narativa o političarima u žanrovima drame, trilera i komedije. Stoga, ova autorica nastoji odgovoriti na pitanje može li prisutnost tih žanrova i popularnost koju generiraju dovesti do određene vrste političke participacije.

Nasuprot britanskoj političkoj fikciji, koja je sustavno relativno neistražena, ona američka je istraživana kroz prizmu stvaranja pozitivnih i ohrabrujućih pozicija u razumijevanju institucije predsjednika i politike općenito. Štoviše, van Zoonen je na primjeru američke serije „Zapadno krilo“ („The West Wing“) u svojem istraživanju potvrdila rezultate prijašnjih istraživanja koja govore o pozitivnim učincima te serije na političku kulturu gledatelja (van Zoonen, 2012:264).

Vrlo je važno naglasiti da, koristeći žanrove, teme i likove u britanskim serijama kao analitičke kategorije povezane s političkom participacijom, van Zoonen dolazi do zaključka kako televizija ne potiče političku apatiju i alijenaciju od procesa donošenja političkih odluka (van Zoonen, 2012:267). Razlog realističnog poimanja televizijskih serija leži upravo u njihovom podudaranju sa stvarnim životom, tj. stvarnom politikom i političarima. Tek tada publici je dana mogućnost učiti i razumjeti politiku na različite načine. Iz trodimenzionalne će sličnosti između zajednica fanova (tzv. fandoma) unutar „zabavnih“ žanrova i stvarnih birača, izbornih kandidata, njihovih stranaka itd. nastajati pozitivni ishodi za građane, dakle za njihovu političku kulturu i politički sustav u kojem žive (van Zoonen, 2004:39). Kako zajednice fanova tako i stvarni politički akteri

nastaju kao rezultat, tj. posljedica određenog osmišljenog performansa. Međutim, zajednice fanova kao socijalne formacije strukturno su jednake ustroju političkih jedinica (Butigan, 2015:14).

Naime, fanovi isto kao i birači, sudjeluju na način da međusobno diskutiraju, uče, kritiziraju, glasuju, daju alternativna rješenja i načine njihove implementacije. Uz to, i jedni i drugi počivaju na emocionalnim ulozima, nužno povezanim s racionalnošću ili „zdravim razumom“ fanova/birača. Takva prezentacija politike na televiziji može se dovesti u vezu s izazivanjem afektivne, odnosno emocionalne inteligencije (van Zoonen, 2004:39- 43).

Nadalje, van Zoonen je svojim istraživanjem htjela ukazati na jednakost praksi i aktivnosti fanova te praksi i aktivnosti koje sačinjavaju politiku. Fanovi su, dakle, u potpunosti predani tekstu i komentiranju te su spremni na kolektivnu raspravu i deliberaciju o kvaliteti teksta. Kako van Zoonen primijećuje, sve su to esencijalno demokratske prakse – informiranje, raspravljanje i aktivizam (van Zoonen, 2004:46). Prema tome, ukoliko televizija nije uspjela ispuniti svoju zadaću i informirati javnost te samim time nije niti zadovoljila visoke standarde poticanja racionalne deliberacije građana u javnoj sferi, van Zoonen smatra da je televizijski potencijal za gledatelje i politički sustav u istraživanju trenutnih postojećih zabavnih i fikcijskih žanrova. Ukratko, oni su ti koji publici mogu ukazati na sposobnost televizije u kreiranju kratkoročnih i dugoročnih zajednica fanova (fandoma), a koji su po sebi fundamentalni dijelovi ponašanja publike (van Zoonen, 2004:49).

Prezentacija politike na televiziji koju stvaraju zabavni fikcijski sadržaji posebice je bitna za razvijanje emocionalne inteligencije koja pak aktivno potiče političko djelovanje. Osim toga, zabavni televizijski sadržaji, kao i video igre te pop glazba, mogu pozitivno djelovati na mlade ljude na način da im omogućavaju potrebne resurse za aktivno sudjelovanje u javnom životu.

Spomenute tvrdnje polazišna su točka za istraživanje provedeno u sklopu ovoga rada. Fokusirajući se na televizijsku seriju *House of Cards*, kao što je ranije već spomenuto, analizirat ću komentare s dvije platforme – facebook stranice spomenute serije te sa stranice *moviechat.org* koja je trenutno jedna od posjećenijih internetskih foruma na svijetu.

4.1. *House of Cards: politika moći i manipulacije*

Netflix je 1. veljače 2013. premijerno počeo prikazivati seriju *House of Cards* (*Kuća od karata*) koja se temelji na istoimenoj BBC-ovoj miniseriji. No, *Kuća od karata* je britanski parlament zamijenila američkim Kongresom u univerzalnoj pripovijesti o političkim obmanama koja nadilazi granice nacija. Na samom početku važno je spomenuti da je svih 13 epizoda prve sezone bilo stavljeno odjednom na streaming servis Netflix. To je retrospektivno gledano bilo prava „internetska revolucija“ koja je izazvala brojne rasprave o budućnosti opstanka sadržaja televizijskog programa u utrci s Internetom. Ovako, publika je imala priliku odjednom pogledati cijelu prvu sezonu bez klasičnog televizijskog iščekivanja emitiranja sljedeće epizode.

U izvorniku je ovaj roman napisao bivši voditelj kabineta konzervativaca, lord Michael Dobbs, koji je zajedno s Andrewom Daviesom producirao adaptaciju miniserije, a ona im je potom donijela Emmyja u scenarističkoj kategoriji te televizijsku nagradu BAFTA. Izvršni producenti *Kuće od karata* su David Fincher, Josh Donen, Eric Roth, Kevin Spacey, Dana Brunetti, Andrew Davies, lord Michael Dobbs te Beau Willimon⁴.

Riječ je, dakle, o beskompromisnoj studiji moći, ambicije i američkog načina života, a njezina os je Francis "Frank" Underwood (Kevin Spacey), nadzornik zadužen za provođenje stranačke discipline u Zastupničkom domu. Underwood je rođeni političar - dominantan, šarmantan, karizmatičan i nemilosrdan. On i njegova jednako ambiciozna supruga Claire (Robin Wright) ne prežu ni pred čime kako bi došli do cilja. To potvrđuje i činjenica da sve tajne i informacije koje posjeduje, Underwood koristi za manipulaciju, sramoćenje ili uništenje bilo koga tko stoji između njega i moći. Pri tome se osvećuje svima onima koji su mu obećali, a potom uskratili Ured državnog tajnika.

Što se samog sadržaja tiče, najviše je pohvala serija dobila zbog britkih političkih dijaloga kao i Frankovih monologa. Međutim, kasnijim razvojem radnje, serija se približila strukturi narativa sapunice. Kako je definirala van Zoonen, radi se o fikciji s pripovjednim stilom sapunice čija radnja prikazuje ljude unutar neke zajednice koji žele uspjeti u politici (van Zoonen,

⁴ <http://tvprofil.net/serije/house-of-cards/kuca-od-karata> (pristupljeno 16.6.2017)

2007:534). Spletke unutar Bijele kuće, manipulacije i obmane u ovom su slučaju nadvladale zdravu ambiciju koja bi trebala biti dio političarevih motiva. Osim toga, Frank na prvi pogled pruža izuzetno mračnu i ciničnu verziju funkcioniranja politike u Washingtonu da se trebamo zapitati može li se uopće od serije poput ove izvući pozitivni uvidi za politički sustav. No, ako podrobnije pogledamo radnju, jasno je da glavni protagonist serije s tolikom lakoćom manipulira svim ostalim političarima, medijima, zapravo s većinom ljudi s kojima dolazi u kontakt, da inicijalna cinična verzija politike prestaje biti toliko cinična upravo iz razloga jer djeluje u potpunosti neuvjerljivo.

S vremena na vrijeme, Underwood gleda izravno u kameru (tzv. probijanje četvrtog zida) - u oči gledatelja - te pruža uvid u vlastite motivacije, logiku svojih postupaka, ali i osobni karakter. Na primjer, kako bi objasnio svoju izvanbračnu vezu s mladom ambicioznom novinarkom koju može koristiti u političke svrhe, Underwood poručuje da je „sve riječ o seksu. Osim seksa. Seks je moć“. Kada se vraća u svoj distrikt kako bi riješio problem s kojim se suočavaju njegovi birači, Underwood izražava otvoreno preziranje demokratskog procesa. U svakoj od trinaest epizoda prve sezone *House of Cards* političari su prikazani kao manipulativna, nemilosrdna i neetična ljudska bića. Upravo to se Amerikancima i svidjelo.

To nas ne bi trebalo čuditi s obzirom da je politička fikcija jedna od najpopularnijih podžanrova u Sjedinjenim Državama. To je, naime, podnaslov koji je populariziran u klasičnim filmovima kao što su: *Mr. Smith Goes to Washington*, *Birth of a Nation*, *Meet John Doe* i *The Manchurian Candidate*. Kao što ističu Christensen i Haas (2005), većina filmova „šalje političke ili proto-političke poruke koje publika možda čak i ne primjećuje“, ali politička fikcija je „politička na način da je svi dobro zamjećujemo: takvi se filmovi fokusiraju na političare, izbore, vladu i političke procese“ (Morris, Evans, 2014:8).

Filmovi u žanru su fundamentalno politički po tome što njihova snimanja, scene, likovi i dijalog često adresiraju političke procese, događaje, osobe ili mjesta. Važno je, međutim, da poruke koje takvi filmovi prenose znaju utjecati na stavove pojedinaca o stvarnom svijetu te na uvjerenja o političkom svijetu.

Primjerice, Lenert i McGraw (1989) su otkrili da su pojedinci koji su pratili seriju *Amerika*, koja je bila snimana u poslijeratnoj sovjetskoj komunističkoj Americi, povećali svoju zabrinutost oko Sovjetskog Saveza. Isto tako, Butler, Koopman i Zimbardo (1995) su utvrdili da film *JFK* ima značajan utjecaj na raspoloženja, uvjerenja i prosudbe ljudi o pitanjima vezanim uz film. S druge

strane, Holbrook i Hill (2004) pak smatraju da gledanje dvaju fiktivnih televizijskih programa utječe na to kako ljudi percipiraju političke aktere u stvarnom svijetu. Drugi su teoretičari otkrili da gledanje fiktivnog televizijskog programa *The West Wing* potiče pozitivnije percepcije o predsjedništvu i predsjednicima (Holbert i sur., 2003), te da promatranje filma *Cider House Rules* potiče pojedince da usvoje određeni okvir kada se govori o problematici pobačaja (Mulligan, 2011). Nadalje, eksperiment koji su proveli Mulligan i Habel (2012) pokazao je da su pojedinci koji su gledali film *Wag the Dog*, koji je govorio o predsjedniku koji je inscenirao lažni rat kako bi odvratio pažnju od osobnog skandala, više vjerovali, od onih koji film nisu gledali, da će predsjednici u budućnosti inscenirati lažni rat te da su to već činili u prošlosti. Zaključuju da se nipošto ne smije podcijeniti činjenica da su „u provedenim istraživanjima gledatelji (političke fikcije) promijenili vlastita stajališta. Ti rezultati upućuju na to da učenici političke znanosti ozbiljno shvaćaju fikciju” (Morris, Evans, 2014:17).

Tvorac serije Beau Willimon i njegova redateljska momčad, ovom su serijom uspjeli pokazati da se odigrane karte mogu mjeriti s oksimoronskom snažnom krhkošću kule karata i mehanizma moći koji ona simbolizira.

4.1.1. Analiza komentara preuzetih sa facebook stranice serije *House of Cards*

Na samom početku važno je istaknuti da facebook stranicu serije *House of Cards* prati preko 3 milijuna facebook korisnika. Što se tiče vremenskog okvira prvog dijela istraživanja, ono će biti provedeno u vremenskom rasponu od mjesec dana, odnosno analizirat ću komentare za mjesec svibanj 2017. S obzirom na veliku količinu komentara – gotovo svaki video isječak o seriji ima preko 1000 komentara – komentare ću birati prema količini lajkova koji pojedini komentari dobiju. Naime, oni komentari koji dobiju najviše lajkova automatski se posebno izdvajaju i grupiraju kao najzanimljiviji, tj. kao top komentari. Razlog zbog kojega sam se odlučio na tzv. najzanimljivije komentare jest taj što oni brojem dobivenih lajkova impliciraju da ih podržava mnoštvo gledatelja serije, odnosno velik dio gledatelja dijeli isto mišljenje.

U komentarima se osobito isticala i cijenila realističnost serije. Kategorija deskripcije ili “smart self” političke osobe je ona gdje se fanovi prezentiraju kroz tekst kao oni koji povezuju radnju serije sa stvarnim životom i političkim sustavom te onda prezentiraju svoje znanje drugima. Sljedeći je primjer klasičan primjer “smart self” komentiranja, a u njemu se komentator osvrće na nedavne američke izbore te izražava svoje nezadovoljstvo istima:

Još jedan primjer koliko je ova serija genijalna; koristeći detalje o tome kako se čak i manipulacija slika lica koristi za prisiljavanje i iskorištavanje lakovjernosti javnosti. Vratite se na prethodne epizode i obratite pažnju na 'političku igru' i prisjetite se kako su na posljednjim, odnosno aktualnim izborima 'kopirali' skriptu. U pravu si Kevin Spacey, HOC ima bolje pisce. Ako Amerikanci sada ne mogu vidjeti kroz reality show, onda stavimo Franka i Claire Underwood na sljedeće glasačke izbore. (30.5.2017 18:42)

Još jedan primjer “smart self” političke osobe u kojemu je prikazan portret glavnih protagonista serije *House of Cards*:

Kevin Spacey i Robin Wright su nenadmašivi u ovoj novoj sezoni. Njihova predanost svojim likovima vidljiva je u njihovoj dosljednosti, ali i njihovoj evoluciji, jer se u svakoj

sezoni razvijaju i Frank i Claire. Frank je sada stariji, umoran od težine obveza i otvoreniji, poput starog tigra koji se neće lako spustiti. Claire je uvijek bila ambiciozna, ali humana žena koja je sanjala da će pomagati drugima, s inicijativom CW, potpuno se razvila u bezobzirnu političarku. Oni nikad nisu bili slični i dok je cijeli svijet protiv njih, oni još uvijek testiraju svoju snagu. Velika gluma, sjajna kemija, sjajna emisija. (1.6.2017 13:55)

Uboraba realističnosti, kao kriterija za procjenu kvalitete televizijskih i filmskih fikcija o politici, počela se upotrebljavati onda kada su ljudi počeli govoriti o stvarnoj politici. Van Zoonen (2007:537) smatra kako je stvarna, ali i fiksijska politika ponderirana prema onome što ljudi znaju (ili misle da znaju) o politici. Procjene publike o realističnosti neke filmske ili televizijske serije određuju hoće li i na koji način fikcija imati utjecaja na njih. Kada je fikcija shvaćena kao realističan prikaz, tek tada publika može formirati i poduprijeti nova stajališta. Na primjer, serija House of Cards često je okarakterizirana kao realistična i vjerodostojna. O tome svjedoče i komentari ispod:

Zastrašujuće je u kojoj mjeri je stvarni svijet reflektiran u ovom showu. (29.5. 2017. 10:01)

Zašto gledati ovo? Stvarne se stvari događaju ispred naših očiju....lol (29.5.2017. 11:04)

Smiješno je da ljudi misle da su ovi likovi fiksijski. Na taj način i njihove stvarne kolege (Bill Clinton i John Podesta) kontroliraju percepciju njihovih javnih persona. (22.5.2017. 16:16)

Većina tih stvari u kući kartica stvarna. Kevin Spacey i Bill Clinton su prijatelji, a Clinton mu je rekao da je 99% serije istinito. Clinton je čak i neslužbeni savjetnik showa. (29.5.2017 10:25)

Iz navedenih komentara vidimo da je serija House of Cards nerijetko komentirana kao vrlo realistična. Primjerice, potonji komentator poziva se i na riječi bivšeg predsjednika Clintona koji smatra kako je serija House of Cards 99% istinita. Točnije, u jednom o intervjuu, Kevin Spacey je izjavio da njegov bliski prijatelj, Bill Clinton, strastveno prati seriju te da je priznao da 99% stvari koje radi njegov lik Frank Underwood se događaju i u stvarnom životu⁵.

Nadalje, valja istaknuti da jedino ako se razmišlja o realističnoj interpretaciji američke politike, komentar poput ovoga ispod je moguć:

Ovaj show je otvorio moje vidike na više razina ... Kao što su pitanja ljudskih postupaka. Tjera vas da kažete ono što oni kažu, mislite kako oni misle ... što uzrokuje ovu ili onu reakciju! (1.5.2017 16:23)

Pored toga, kroz nadolazeće primjere komentara, komentatori se predstavljaju kao pametni ljudi, odnosno kao oni koji znaju što se događa u "stvarnoj" politici, ili su svoje znanje o njoj dobili kroz slične filmske ili televizijske sadržaje koje su pak prethodno gledali. Oni žele podijeliti svoje uvide s drugima i potaknuti ih na gledanje:

Volim seriju House of Cards, čak sam volio i originalnu britansku verziju, ali nemojte ju uništiti tako što ćete ubaciti Trumpa, Hillary ili Obamu jer ih možete već naći u Franku i Claireu. Ajmo se zadržati pod upravom Underwood, a ne drugima. (22.5.2017 16:46)

Prva polovica sezone je genijalna, sve do izbora, sredina dugo traje, a posljednje dvije epizode su sjajne. Toliko mnogo citiranih misli i paralela s trenutnom "administracijom". Kevin Spacey je spektakularan i na vrhu i ove godine. (30.5.2017 23:30).

⁵ <http://www.telegram.hr/kultura/bill-clinton-tvr-di-da-je-99-radnje-serije-kuca-od-karata-zastrasujuce-istinito/> (pristupljeno 18.8.2017.)

Sinoć sam pogledao prvu epizodu i nisam bio razočaran. Frank i Claire su dva najsebičnija i najlukavija lika koje sam ikad promatrao. Brilljantan scenarij. Što više putujem u D.C. i proučavam vlast i kako zapravo funkcionira svaki odjel, ova emisija mi se čini se više fiktivnom i namijenjenoj za zabavu (pogotovo kad je riječ o sigurnosti). Možda teret znanja? Ipak, to je jedna od mojih omiljenih serija i pokušavam usredotočiti na 5. sezonu. (31.5.2017. 12:11)

No, suprotno tome, postoje i oni koji smatraju da se serija ne bi trebala pratiti radi opće dobrobiti:

Čini se da je ova serija osmišljena kako bi ljudi postali nihilisti i odvojili se od politike, odnosno da bi mislili da su svi političari nepouzdana, pa zašto se onda mučiti i izlaziti na izbore, tj. glasovati itd. To je baš suprotno od onoga što nam je potrebno. (7.5.2017 10:05)

Nadalje, neki od komentara pokazuju koliko je zapravo tanka linija između cinizma i “smart self” političke osobe:

Zar nismo svi pomalo čudni jer želimo vidjeti preko vrhunske dinastije? Sve postaje lošije u smislu što će sve Underwoods učiniti da bi zadržao moć. Ova emisija čini nas sve tako ciničnima i nekako pesimistično gledamo na političare. Nadam se da će na kraju serije pobijediti dobar političar, u suprotnom bi kreatori serije napravili veliku štetu društvu. (1.5.2017 10:26)

Očekujem sljedeću sezonu Netflixovog američkog dokumentarca. (23.5.2017. 14:00)

Potrebno je istaknuti da se “smart self” ne odnosi samo na određeni narativni motiv. Kao što je već bilo spomenuto, serija *House of Cards* potvrđena je političarima, vladinim birokratima i akademikima što je vrlo blisko stvarnosti, a to se pak odražava i na izvođenju “smart political self”.

Ipak, postoje i suprotna mišljenja o tome kako House of Cards prikazuje stvarne događaje. Jedan od komentatora kaže: *Na kraju zadnje sezone bio sam zadovoljan zapletom koji se činio užasno nestvarnim i samo sam htio vidjeti kako će predsjednik na kraju upoznati pravdu.* (29.5.2017. 10:50).

Drugi pak s ironijom opisuje kvalitetu same serije: *NETFLIX MOLIM TE PRESTANI DAVATI NOVAC ADAMU SANDLERU.* (16.5.2017. 10:01)

Za najveći broj ljudi Frank Underwood ne utemeljuje “tipičnog političara”, i od strane fanova njegov lik doživljava snažne moralne osude. Paralelno se pri tome stvara i kategorija refleksije, odnosno “reasonable self” pozicija fanova koji, iako ne niječu da je, kad je riječ o politici, manipulacija česta pojava, ipak dominantno ne osuđuju to zanimanje niti ga usko povezuju s Frankovom verzijom te djelatnosti. Na sljedećem primjeru to možemo i vidjeti:

Frank poštuje i žene i one potlačene. – On je, dakle, predsjednik kakvog smo oduvijek htjeli i podsjeća na Majku Terezu. To je tako dobro. (23.5.2017 17:56)

Refleksija se odnosi na ljude koji razmišljaju o onome što su vidjeli i koji naglašavaju kako pojedinac treba doći do vlastitih zaključaka. Tipični komentari u ovoj kategoriji predstavljaju politiku kao bitku između kontradiktornih sila. Osim toga, refleksija u komentarima obuhvaća prezentaciju filma ili televizijskih serija koje je komentator pratio kao niz dilema i kompromisa. Ovaj stil je vidljiv kod komentatora koji na političare gledaju kao na osobe od “krvi i mesa”, odnosno kao na ljude koji pate od ljudskih slabosti poput ostatka “nas”. To je vidljivo u:

Frank Underwood je ubio dvoje ljudi (za koje znamo), njegova supruga je čisto zlo, no ipak bih radije njega za predsjednika Amerika nego ovoga što imamo sada. (22.5.2017 15:05)

Možemo reći da oni koji na ovaj način reagiraju na filmove ili serije koje su vidjeli, smatraju se otvorenijim osobama, osobama koje se suzdržavaju od jakih prosudbi, ali vide složenost svakodnevne politike. Oni identificiraju dileme u svakodnevnim političkim praksama koje su izvan ideoloških borbi. Takve se osobe, dakle, pokazuju kao razumni ljudi, kao oni koji su

sposobni identificirati moralne i praktične nedoumice s kojima će se političari, kao ljudska bića, svakodnevno suočavati.

Velik broj komentara ticao se tzv. “osude”, odnosno komentiranja iz nečije ideološke pozicije. Naime, razlog ovoga svakako pronalazimo u recentnoj političkoj situaciji u Sjedinjenim Državama, tj. dolasku na vlast Donalda Trumpa. To se lako iščitava u komentarima poput:

Predsjednik s narcisoidnim poremećajem ličnosti koji se javno provlači koristeći moć vlade kako bi ugnjetavao građane i frustrirao vanjsku politiku u interesu osobne dobiti? Nije čak niti potrebno pisati scenarij za seriju, samo kopirajte vijesti. (30.5.2017 12:57)

Najgora stvar koja se mogla dogoditi ovoj seriji bio je Donald Trump. Sada svijet ne treba House of Cards za dramu, stvarnost je daleko uzbudljivija nego što će ova serija ikada biti! (1.5.2017 16:27)

Ok, shvatili smo, ne sviđa ti se Donald Trump i htio bi radije fiksijskog sociopata u Bijeloj kući. Jednostavno ne vidim koja je svrha svakog komentara koji odjekuje tim tonom? Pretpostavljam da objašnjava štovanje Baracka Obame. (22.5.2017 17:41)

Ono kad bi Frank Underwood bio bolji predsjednik nego Donald Trump □□. (23.5.2017 13:32)

Sad u 2017. i ne izgleda tako nerealno. Čekam da padnu dva predsjednika, jedan pravi i jedan fiktivni. (29.5.2017 10:59)

Underwood izgleda nešto privlačniji od Undertrumpa. (1.5.2017 9:33)

Tužno je kako me zli predsjednik Frank Underwood počeo zabavljati. Ali sada kad je Trump na čelu više mi neće biti zabavno (30.5.2017 11:50)

Opisi analizirani u gore navedenim komentarima često uključuju procjene koje se prvenstveno odnose na političku poziciju komentatora. Komentar o onome što političari mogu naučiti iz fikcije podrazumijeva, primjerice, kritiku političara i njihovih trenutnih djelovanja i ponašanja.

Osude se javljaju u obliku eksplicitnih ideoloških prosudbi o politici kao što je prikazano u nastavku:

Onaj trenutak kada je Demokratska stranka na svojoj najnižoj razini u posljednjih 80 godina. Sve što HoC mora učiniti jest prikazati kako su demokrati lagali svojim pristašama u vezi Barracka Husseina, Hillary Clinton i Donalda Trumpa. Bog blagoslovio predsjednika Trumpa! (23.5.2017.17:38)

U komentarima se može vidjeti kako publike koriste filmske i televizijske političke fikcije kako bi prikazali svoj ideološki položaj u javnom okruženju. Komentatori koji se predstavljaju kao liberalni ili konzervativni uglavnom smatraju da su holivudski film i televizijski proizvodi “liberalni”. Kada je riječ o holivudskoj politici, zanimljivo je da su komentatori potvrdili takvo uvriježeno mišljenje o holivudskoj politici – tendencija da se izrazi uvažavanje ukoliko se predstavljaju kao liberali te averzija ako smatraju da su konzervativni.

Možemo primijetiti da su u navedenim komentarima uglavnom izostavljeni osvrti na konkretne političke događaje. Općenito govoreći, nedostatak takve političke specifičnosti može biti rezultat činjenice da se filmovi i televizijske serije više usredotočuju na političare i na sam politički proces, a mnogo manje fokus stavljaju na konkretna politička pitanja. No, kada je riječ o seriji *House of Cards*, poznato je da se u svakoj njezinoj sezoni obrađuju deseci suvremenih situacija: mentalno zdravlje, kontrola oružja, međunarodni odnosi i politička polarizacija⁶.

⁶ Primjerice, u četvrtoj sezoni su čak i Viktor Petrov (ruski predsjednik u seriji) i njegovo razočarano viđenje SAD-a u direktnoj korelaciji s ruskim predsjednikom Vladimirom Putinom.

U masi komentara o političarima, odnosno političkim procesima, ističe se jedan koji se dotaknuo teme feminizma, odnosno rodne ravnopravnosti:

Ja i moja 28-godišnja kćer smo gledali House of Cards i željno smo čekale slijedeću sezonu da izađe. Mi smo ŽENE. Kad smo saznale kako ste se ophodili prema Robin Wright Penn šokiralo nas je i nećemo pratiti nadolazeću sezonu, osim ako Netflix ne napravi potrebnu izmjenu u pogledu njezine plaće. Franka je mogao utjeloviti bilo koji kompetentan sredovječni glumac. Claire pak ne. Platite ju isto kao i njega! (19.5.2017 10:18)

Što se rodne ravnopravnosti tiče, tek se u četvrtoj sezoni naglašava da muškarci mogu držati najviše pozicije moći, ali i da to ne mora biti tako. To da je prva dama jedina Amerikanka koja je mogla postići dogovor s ruskim predsjednikom je simbolika rasta lika Claire Underwood, kao i svih žena u društvu koje postaju sve snažnije⁷.

Pored toga, u posljednjih nekoliko sezona možemo primijetiti da se serija približila strukturi narativa sapunice. Kako je definirala van Zoonen, radi se o fikciji s pripovjednim stilom sapunice čija radnja prikazuje ljude unutar neke zajednice koji žele uspjeti u politici (van Zoonen, 2007:534). Komentari ispod svjedoče tome:

Nadam se i dalje vidjeti Claire kako čvrsto stoji na tlu :) To je tako snažna žena koja jedina može stjerati Franka u kut. (29.5.2017 17:16)

⁷ Kad je riječ o četvrtoj sezoni serije, osim značajne uloge Claire Underwood, nužno je prisjetiti se još nekih situacija koje potvrđuju kako ova sezona obiluje feminizmom. Važno je spomenuti ženske likove poput Heather Dunbar, predsjedničke kandidatkinje koja je odbila lagati kako bi spasila svoju karijeru i kongresnice Jackie Sharp, koja nije dopustila biti ucijenjivan te je sama razotkrila vezu s ljubavnikom, iako je udana, te je odlučila da joj je sreća važnija od karijere. Jedna od moćnih žena u sezoni je i Catherine Durant koja je, nakon saznanja da je Underwoodovi žele iskoristiti, kontaktirala s Conwayom i, tražeći preko Demokrata svoje matične države da nacionalna konvencija Demokrata odlučuje i o predsjedničkom kandidatu/kinji, a ne samo o potpredsjedničkom, politički napala Underwoodove kako se rijetko tko usudio. Ne smije se zanemariti ni da se Claire po prvi puta bori za svoj politički život nevezano za svog supruga Franka i to kroz prvotni plan natjecanja za Kongres. Tu joj se suprotstavljaju još dvije moćne žene. Naime, trenutna kongresnica iz njenog distrikta se kroz suradnju s Frankom izborila da podršku Demokrata za tu poziciju dobije njena kćer. Kroz priču oko izbora za Kongres Claire je regrutirala i već spomenutu Leann, no valja navesti kako se Leann nije slomila ni nakon što je Frank, predsjednik SAD-a, od nje zahtijevao da ne prihvati posao i ne pomogne Claire.

Frank i Claire Underwood. Moji omiljeni antijunaci. Volim pratiti kako uništavaju etiku na putu do apsolutne moći. (5.5.2017 12:11)

Iz sljedećeg je primjera vidljivo kako komentator promatra seriju kroz prizmu TV saponice:

Nemojte da Claire izda Franka. To bi me naprosto devastiralo. Genijalni su kao jedan snažan par i jasno je da je ona jedina do koje mu je stalo. Ne mogu dočekati novu sezonu, ali sam poprilično zabrinut jer volim Franka i osjećam da će mu se nešto užasno dogoditi. (1.5.2017 23:15)

Gledam iznova zadnju sezonu samo da se prisjetim ... ne mogu dočekati da ponovno vidim Claire i Franka ... volim ovu seriju! (23.5.2017 13:40).

Kao što smo vidjeli, na facebook stranici serije House of Cards prevladava pozicija “smart self”, tj. deskripcija. Ona je važna jer nam govori o tome da fanovi u trenucima “smart self” komentiranja ipak pokazuju određeno znanje o politici, steknuto gledanjem serije, te pokušavaju to prenijeti i na druge.

Osim toga, kroz navedene komentare identificirali su se utjecaji gledanja serije. To se, primjerice, očitavalo kroz pozivanje komentatora na gledanje serije *House of Cards*. Komentator se, naime, kroz svoj komentar predstavio kao kritički gledatelj serije koji primjerice zna o nedjelima u vladi, ali se i dalje pridržava ideala američke politike te poziva druge da se uključe u gledanje i sudjelovanje.

4.1.2. Analiza komentara preuzetih sa stranice moviechat.org

U ovom dijelu istraživanja analizirat ćemo ukupno 245 komentara preuzetih sa stranice moviechat.org. Riječ je o relativno novijoj platformi koja se popularizirala otkako je *Imdb* ugasio Message Board, opciju koja je bila zamišljena kao forum, početkom 2017. godine. Komentare koje ćemo ovdje analizirati odnosit će se za na vremensko razdoblje od samo mjesec dana (konkretno, analizirani su komentari za mjesec veljaču 2017.) – s obzirom da se radi o jednom od posjećenijih internetskih foruma, broj komentara nije bio sporan. Valja spomenuti da se analizirani online komentari nalaze u podforumima, tj. samostalnim “temama” na već spomenutoj stranici moviechat.org.

Mnogi komentari odnose se na samo pripovijedanje radnje serije u kombinaciji s referiranjem na opise stvarnosti. Takav dvostruki opis fikcije i stvarne politike prisutan je u komentaru u nastavku:

Mislim da su ga napravili (Frank Underwood) demokratom da bi, ironično, zaustaviti seriju koja je isključivo o politici od toga da bude "politička". Kad bi bio republikanac, hrpa ljudi bi se žalila da je to "liberalna propaganda" i bojkot. Mislim da je pametno što su napravili, s marketinškog gledišta.

Odgovor na pokrenutu raspravu:

Točno. Republikanci su ti koji se žale i bune, a zatim optužuju demokrate da to oni rade. Očito je da je to verzija Clintonovih s maksimalnom okrutnošću. Kada bi imali lika poput Trumpa kao ozbiljnog kandidata, to bi izgledalo nevjerojatno isto kao i u stvarnom životu. Jedina bi razlika bila što u stvarnom životu ima puno više idiota i šup..a koji bi glasovali za njega. (Veljača 2017.)

Klasični primjer deskripcije, odnosno “smart self” političke osobe jest i sljedeći:

Sve mi se čini da je Frank gay. Spavao je sa Zoe jer se oslanja na dominaciju i htio ju je povrijediti, kao kad joj je recimo rekao da je on njezin "otac" dok ju je je....

Jedini put kad je uistinu bio prikazan sretnim, na romantičan način, bilo je kad je bio sa svojim starim prijateljem s faksa. Nikad u seriji Frank i Claire se nisu međusobno poljubili, a da to nije bilo u prisutnosti drugih. Oni to rade samo zbog showa. Siguran sam da je ona godinama bila njegova maska, i da je ona to davno i shvatila. (Veljača 2017.)

Kako vidimo iz prezentiranih primjera različitih tipova komentara, fikcijski narativi sposobni su proizvesti platforme za raspravu o političkom sustavu. Osim što se fanovi u određenim situacijama postavljaju kritički spram fikcijskih sadržaja, ti se uvidi projiciraju na sferu stvarne politike i s njom povezanih djelatnosti. Pri tome je, možda, još važnije da se oni u tim trenucima online komentiranja samostalno prezentiraju kao političke osobe unutar određenog javnog diskursa kroz neku od identificiranih političkih osoba. Primjer:

Moram vas pitati vjerujete li u Ustav? Recimo, dobar dio Ustava govori o tome kako smo jedna zemlja koja radi zajedno za opću dobrobit svih ljudi, koja uključuje socijalne programe i federalnu / državnu potrošnju za sigurnost, zaštitu i dobrobit svih. Ne, ne mislim da bismo trebali predati naš novac svima. Ali mislim da je moderna republikanska stranka zaboravila da zajedničko dobro uključuje pomaganje onima koji trebaju ruku i ne dopuštaju aristokraciji / oligarhiji da preuzme zemlju u korist nekolicine. Mi ljudi upućujemo na to da je "opća dobrobit" izrazito važna. Čini se da se mnogi ljudi ponašaju kao da se sve vrti oko njih. Na primjer, smatrate li da su svi savezni infrastrukturni projekti loši jer ih mi svi plaćamo, iako oni ponekad nisu od pomoći ni vama ni meni konkretno? Što je s Trumpom i Penceom koji tvrtki nude novac poreznih obveznika Indiane kako bi ona zadržala mali broj radnih mjesta u zemlji na neko vrijeme? Zar ti porezni obveznici ne bi trebali biti ljuti zbog takvog korporativnog blagostanja? Mogao bih nastaviti, ali zasad bih se radije zaustavio ovdje. (Veljača 2017.)

Realističnost kao najčešći i najvažniji kriterij u rezoniranju *House of Cards* usko je povezan s ranije spomenutim, Gamsonovim iskustvenim znanjem, ali i mogućnostima za učenjem i stvaranjem novih znanja upravo kroz odgledani sadržaj. U sljedećem primjeru možemo primijetiti kako publika uspoređuje televizijski narativ sa stvarnim svijetom – komentator se osvrnuo na sličnost između fiktivne obitelji Underwood i one stvarne Clinton:

Također znam da su glumci rekli da se serija ne temelji na Clintonima, ali mislim da im je rečeno da to kažu. Jasno je da su pisci imali Clintonove na umu. To je politički tim supružnika. Koliko ih ima? Rade na svom puut do predsjedništva. Ona upravlja fondacijama. Ona želi moć i ulazi u politiku na nižim razinama kako bi stekla iskustvo. Tada počinje težiti višem uredu.. To je brak iz koristi. Ona oprašta njegove nevjere i on oprašta njezine jer imaju veću šansu za dobivanjem i zadržavanjem vlasti ako se drže zajedno i koriste međusobne kontakte i utjecaj. Claireina majka joj govori da zadrži djevojačko prezime. I Claire se odlučuje o kombinaciji dva prezimena, baš kao i kod HRC. Najvažnije; oboje su hladni psihopati bez srca. Očito, postoje neke male razlike u pojedinim pozicijama koje su obnašali i stvari koje su učinili, ali je previše slično stvarnosti da to ne bi bilo tako. (Veljača 2017.)

No, s druge strane, komentirajući radnju treće i četvrte sezone serije i smanjenje njezine kvalitete, primjetan je izuzetno kritičan stav fanova prema tom dijelu radnje. Serija, čije je glavno obilježje bilo realističnost, čini se da polako gubi na kredibilitetu, odnosno počinje polako gubiti vezu sa stvarnim svijetom. Primjeri komentara koji to i potvrđuju jesu sljedeći:

4. sezona je toliko loša da me zapravo natjerala da počnem mrziti emisiju. Postala je tako nerealistična. Prve dvije sezone bile su sjajne i tako originalne. No, počevši sa 3. sezonom, postalo je previše nezamislivo.... (Veljača 2017.)

Gotovo sam završio s 3. sezonom i malo me razočarala. Frank i Claire su postali dosadni. Znam da je gay priča bila uvedena ranije, ali ipak stvarno izgleda tako usiljeno. (Veljača 2017.)

Zanimljivo je kako u sljedećem primjeru komentator upozorava na to da ukoliko se ne dogodi preokret u radnji serije, gdje bi glavni protagonisti platili za svoje zločine, tada on ne bi nastavio pratiti seriju.

Muka mi je kad vidim što njih dvoje sve rade. Pisci su proširili ovu fantaziju do točke da postoji vrlo mala razlika od stvarne ljevice. Osim dalekosežnosti, kvaliteta pisanja u cjelini se smanjila. Pogotovo u sezoni 4. Scenarij je bio tako loš da smo ja i moja supruga uzeli dvije pauze dok smo pokušavali gledati sezonu 4. Svaki put smo se pokušavali natjerati da se vratimo gledanju serije jer nam više nije bila zabavna. Trebalo nam je 3 mjeseca da napokon završimo s gledanjem. Sjećam se da sam prvu sezonu pogledao u jednom tjednu. Trebamo našu osvetu, moramo vidjeti u 5. sezoni da Underwoodovi plaćaju za sve strašne stvari koje su učinili. Dakle, ako Netflix to ne prikaže u konačnoj sezoni, nećemo je ni gledati. (Veljača 2017.)

Kada je riječ o realističnosti serije, doista se stječe utisak da je nakon pobjede Donalda Trumpa na američkim predsjedničkim izborima te njegovih radikalnih političkih postupaka i oglašivanja o političke konvencije kao 45. predsjednika SAD-a, fikcija ovoga puta zakasnila. Naime, nakon što je Netflix učinio petu sezonu serijala dostupnom za gledanje, čini se da njena radnja, koja je nekada predstavljala vjernu verziju američkog političkog života u Bijeloj kući, sada zaostaje za radikalnom stvarnošću, na čelu koje je Donald Trump.

Nadalje, kategorija komentara koji su se pojavljivali u velikom broju je ona refleksije ili „reasonable self“ političke osobe. U tim je primjerima iskazano razumijevanje prema likovima i poistovjećivanje s njihovim radnjama, sudbinama i životima. Tako se iskazuje empatija prema svima onima koji pokazuju određeni moralni integritet pa čak i ako su na drugoj strani zakona. Pokušava se pronaći opravdanje za njihove postupke i promatra ih se manje kritično, dakle kao

„ljude od krvi i mesa“ sklone pogreškama i životnim padovima. Moralne su osude likova prisutne u većini komentara, a to možemo vidjeti u primjeru koji slijedi:

Meechum je bio posve posvećen Franku... to je bila priroda njihovog odnosa. Nije baš da je toliko "čežio" za njim - seksualna scena bila je samo jedan primjer gdje Meechum pokazuje svoju predanost i daje Franku ono što želi. Sjećam se u jednoj sceni s umjetnikom, znači Meechumu se u početku sviđa slika, ali mijenja svoje mišljenje kada Frank kaže da mu se ne sviđa. Ove scene pokazuju kako je Meechum posvećen Franku. Bio je najvjerodostojniji čovjek koji je na Frankovoj strani – Frank je mogao jednostavno pogledati Meechum u oči i znati da govori istinu (recimo onda kad je Seth pokušavao pripisati mu propuste). Mislim da je njihov odnos savršeno završio kad je Meechum doslovno preuzeo metak koji je bio namijenjen Franku. (Veljača 2017.)

Zanimljivo je spomenuti da je serija i ovdje nešto češće komentirana iz ideološke pozicije, tzv. osude. Posebno je interesantan primjer rasprave pokrenute na temu odabira predsjednika kada bi izbor pao na Franka Underwooda ili Donalda Trumpa:

Odgovor 1: *da odgovorim na tvoje hipotetičko pitanje, Frank bi pobijedio. On je savršen manipulator, dok je Hillary bila samo tijelo koje je poduprto kao predsjednički kandidat. (veljača 2017.)*

Odgovor 2: *Frank bar nije retardiran.*

Odgovor 3: *Trump bar nije ubojica.*

Odgovor 4: *On je seksualni manijak i najvjerojatnije silovatelj. Znači gotovo jednako loš? Mi više znamo o Trumpovim prijestupima nego što bi znali o Underwoodovim kad bi zapravo postojao. Zapravo, zaboravio sam jesu li se ubojice pojavile u zadnjoj sezoni, ali to bi sve bile samo glasnine, više kao Trumpovi prijestupi. (veljača 2017.)*

Odgovor 5: *Ja sam na Trumpovoj strani, ali bih vjerojatno glasovao za Underwooda. Volim Underwoodov "Imate pravo na ništa" pristup. Svejedno,*

sumnjam da bi Underwood bio demokrat u stvarnom životu jer je demokratska stranka temelji na podmićivanju biračkog tijela brošurama i prljavim panderingom za dobivanje glasove. Očekivao bih da se Underwood bori protiv Trumpa kao republikanac. (Veljača 2017.)

Odgovor 6: *Glasovati za nekoga od njih bi bilo poput opraštanja i zaboravljanja svakog strašnog zločina. Ne bih mogao podržati Franku jer je okrutno i zlonamjerno iskorištavao, zlostavljao i uništio ljude koji mu nisu učinili ništa loše. Način na koji se odnosio prema Peteru Russo i prisiljavajući ga na zločine, jednostavno me užasnua (...) Bilo kakav ishod me ne bi razveselio s obzirom u kakvoj državi živimo i zapravo ne želim da politika uopće postoji. Ja sam znači potpuno ravnodušan u vezi s bilo kojom kampanjom ove godine jer ne vjerujem ni jednima. (Veljača 2017.)*

Iz gornjih je primjera vidljivo da fanovi, ponekad namjerno, a ponekad nenamjerno, javno prezentiraju svoju ideološku poziciju, a nerijetko kroz prizmu iste, vrednuju sadržaj radnje. U tom je slučaju zanimljivo primjetiti kako u navedenom primjeru komentara o odabiru američkog predsjednika, gdje fanovi zauzimaju različita stajališta, ne dolazi do verbalnih konflikta. Time više što se rasprava vodi oko sada aktualnog američkog predsjednika Trumpa čija je kandidatura, zatim pobjeda, izazvala oprečna mišljenja te veliku podjelu u američkom društvu.

Konačno, u raspravama serije pojavljivao se izrazito mali broj utopijskih, tzv. “longing self” komentara. Primjer iz kojega možemo iščitati želju fanova da u daljnjim sezonama serija ne podbaci u smislu realističnosti te kako to postići jest sljedeći:

(...) ovo nije znanstvena fantastika ili fantazija, to nije serija Izgubljeni. Ovo je jednostavno politički triler. Mora postojati snažnu osnovu u stvarnosti da bi serija nastali, ali i pisci viš ne znaju što bi smislili. Do završne sezone, Underwoodovi moraju preživjeti svako. Do tada, kako bi zadržali iluziju neizvjesnosti, pisci moraju zadržati A-HA faktor, moraju konstantno ‘rastezati’ granice onoga što je moguće. (Veljača 2017.)

5. Zaključak

Provedeno istraživanje pokazalo je kako politička fikcija, u ovom slučaju televizijska serija *House of Cards*, omogućava publici da razmišlja o političkim pitanjima s kojima se političari svakodnevno suočavaju. Također ih potiče na kritičko razmišljanje te na izražavanje osobnih želja, ali i ideala. U radu su bile grupirane reakcije publike na odgledani fikcijski sadržaj. U raspravama i komentarima o radnji i likovima serija tako su se prikazale neke od četiri identificirane kategorije političkih osoba. Te su kategorije bile: deskripcija, refleksija, osuda i utopija, tj. fantazija. Ona kategorija koja je bila najprisutnija u istraživanju svakako je kategorija „smart self“ političke osobe, tj. deskripcija. Potonja se uglavnom odnosila na prepričavanje radnje serije te u kojoj mjeri ta serija dočarava „stvarni“ svijet. Valja naglasiti da se realnost kao kriterij odnosi jednako i na stvarnu politiku i na političku fikciju, ovisno o procjeni samog komentatora, odnosno znanja o politici koje posjeduje. Istraživanje je pokazalo kako publika, u ovom slučaju komentatori na facebook stranici serije *House of Cards* te na internetskoj stranici *moviechat.org* u najvećoj mjeri smatraju kako TV serija *House of Cards* preslikava stvarnost političkog okruženja i atmosfere koja vlada u tom svijetu. Primjerice, fiktivna obitelj Underwood nerijetko je povezivana s obitelji Clinton.

Pored toga, u velikom broju komentara moglo se primijetiti kako publika ne želi i ne prihvaća tip političara koji ta serija sugerira, a to pak može upućivati na zaključak kako su skepticizam i bojazan od učinaka takvih vrsta televizijskih sadržaja za političku kulturu građana u osnovi neopravdana te pretjerana. Nadalje, ono što je neizbježno za primijetiti jest činjenica da ista ta fikcija svojoj publici pruža osjećaj o stjecanju novih znanja o pojedinim elementima politike. Naime, rezultati istraživanja su pokazali da se ljudi bave politikom čak i onda kada prate televizijsku seriju. Drugim riječima, ljudi u tim trenucima prepričavanja fikcijske radnje, svjesno ili nesvjesno, prezentiraju drugima javnu verziju sebe, odnosno svoje vlastito političko ja.

Naposlijetku, možemo kazati da se veza između politike i zabave nikako ne bi trebala osuđivati, kako to nerijetko biva, te da hibridni medijski sadržaji, nastali miješanjem ovih kategorija, mogu doista zadovoljavati kako političke tako i zabavno-estetske kriterije. Vidjeli smo da se fikcijska politika itekako može podudarati s onom stvarnom, a kroz njezine narative politika potencijalno postaje dostupna svima – ne isključivo onima koji imaju predispozicije da budu dio

javne sfere i strukture predstavljanja. Upravo zbog navedenih pozitivnih ishoda za demokraciju i građanske vrijednosti, fiksijski su narativi poželjni i, štoviše, nužni.

6. Popis literature

1. Aristotel (2005) *O pjesničkom umijeću*, Školska knjiga, Zagreb.
U: Mirčev, Andrej. 2008. „Genološke kušnje“. *Kolo* (3).
<<http://www.matica.hr/kolo/309/Genolo%C5%A1ke%20ku%C5%A1nje/>>
(pristup 2. lipnja 2017.).
2. Butigan, Ana (2015) *Stvarnost fikcije : Analiza publike i produkcije u američkim i hrvatskim televizijskim serijama*. Sveučilište u Zagrebu. Fakultet političkih znanosti.
3. Butler, L.D., Koopman, C. & Zimbardo, P.G. (1995). The psychological impact of viewing the film JFK: Emotions, beliefs, and political behavioral intentions. *Political psychology*, 16 (2)
U: Morris, Joseph M. i Evans, Henry T (2014) *Our House of Cards? Political fiction and belief change*. Seattle, Washington
4. Corner, John i Kay Richardson (2008) Political Culture and Television Fiction. *European Journal of Cultural Studies*, 11 (4)
5. Čalović, Dragan i Jevtović, Zoran (2009) *Kriza demokracije u globalnom medijapolisu*. Fakultet za kulturu i medije, Novi Beograd
6. Čerkez, Ivana (2009) Osnovna obilježja medijske komunikacije u demokratskoj kulturi. *Soc. ekol. Zagreb*, Vol. 18 (1)
7. Esquenazi, Jean-Pierre (2009) *Sociologie des œuvres. De la production à l'interprétation*, Paris, Armand Co
U: Catherine Dessinges, Dominique Gendrin, and Wendy Hajjar (2012) *Fiction and Reality in HBO's Treme: A Narrative Alchemy at the Service of Political Truth*. TV/Series 1 (2012)
8. Foy, Joseph, J. (2008) *American Idle: Politics and Popular culture*. U: Joseph J. Foy (ur.) *Homer Simpson Goes to Washington: American Politics through Popular Culture*. (1-6). The University Press of Kentucky
9. Gamson, W. (1992) *Talking Politics*. Cambridge, MA: Cambridge University Press.
10. Holbert, L.R., Pillion, O., Tschida, D.A., Armfield, G.G., Kinder, K., Cherry, K.L., & Daulton, A.R. (2003). *The West Wing as endorsement of the U.S. presidency: Expanding*

- the bounds of priming in political communication. *Journal of communication*, 53 (3)
- U: Morris, Joseph M. i Evans, Henry T (2014) *Our House of Cards? Political fiction and belief change*. Seattle, Washington
11. Inthorn, Sanna, Street John i Scott, Martin (2012) Popular Culture as a Resource for Political Engagement. *Cultural Sociology*, Vol. 7 (3)
 12. MacNair, Brian (2003) *Uvod u političku komunikaciju*. Zagreb: Politička misao
 13. Mazzoleni, G. i Schulz, W. (1999) "Mediatization" of Politics: A Challenge for Democracy? *Political Communication*, 16 (3)
 14. McQuail, D. (1997): *Audience Analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
 15. Meyer, T., Hinchman, L. (2002). *Media Democracy, How the Media Colonize Politics*. Cambridge: Polity Press.
 16. Morris, Joseph M. i Evans, Henry T (2014) *Our House of Cards? Political fiction and belief change*. Seattle, Washington
 17. Mulligan, Kenneth i Habel, Philip (2011) The Implications of Fictional Media for Political Beliefs. *American Politics Research*, Vol. 41 (1)
 18. Mulligan, K. & Habel, P. (2012). An experimental test of the effects of fictional framing on attitudes. *Social science quarterly*, 20 (10)
 19. Pavel, Thomas (1988) *Univers de la fiction*, Paris, Le Seuil
 - U: Catherine Dessinges, Dominique Gendrin, and Wendy Hajjar (2012) *Fiction and Reality in HBO's Treme: A Narrative Alchemy at the Service of Political Truth*. TV/Series 1 (2012)
 20. Peleš, Gajo (1999) *Tumačenje romana*, ArTresor naklada, Zagreb, 1999.
 - U: Mirčev, Andrej. 2008. „Genološke kušnje“. *Kolo* (3). <<http://www.matica.hr/kolo/309/Genolo%C5%A1ke%20ku%C5%A1nje/>> (pristupljeno 2. lipnja 2017.).
 21. Pompper, Donnalyn (2003) *The White Wing White House Narratives That Journalism Cannot Tell*.
 - U: Viduka, Zrinka (2015) *Prikaz i narativna funkcija ženskih likova u televizijskoj političkoj fikciji*. Sveučilište u Zagrebu. Fakultet političkih znanosti.

22. Richardson, Kay i Corner, John (2012) Assessing Television's „Political Dramas“. *Sociology Compass*, Vol. 6 (12)
23. Santangelo, Antonio (2007) Stvarna fikcija: Nove granice konstruiranja stvarnosti na televiziji. *Vizualni-studiji.com* http://www.vizualni-studiji.com/skupovi/vkk_santangelo.html (pristupljeno 11. lipnja 2017.)
24. Schaeffer, Jean-Marie (1999) *Pourquoi la fiction?* Paris, Le Seuil
 U: Catherine Dessinges, Dominique Gendrin, and Wendy Hajjar (2012) *Fiction and Reality in HBO's Treme: A Narrative Alchemy at the Service of Political Truth*. TV/Series 1 (2012)
25. van Zoonen, Liesbet (2004) Imagining the Fan Democracy. *European Journal of Cultural Studies*, Vol. 19 (1)
26. van Zoonen, Liesbet (2005) *Entertaining the Citizen: When Politics and Popular Culture Converge*. Rowman & Littlefield Publishing Group, Inc.
27. van Zoonen, Liesbet (2007) Audience reactions to Hollywood politics. *Media Culture & Society*, Vol. 29 (4)
28. van Zoonen, Liesbet i Wring Dominic (2012) Trends in political television fiction in the UK: Themes, characters and narratives, 1965 – 2009). *Media Culture & Society*, Vol. 34
29. Viduka, Zrinka (2015) Prikaz i narativna funkcija ženskih likova u televizijskoj političkoj fikciji. Sveučilište u Zagrebu. Fakultet političkih znanosti.
30. Vorlander, Hans (2014) Kriza predstavničke demokracije.
 U: Tonči Kursar/Ana Matan (ur.), *Demokracija u 21. stoljeću?*. (str. 44-55).
 Zagreb: Politička misao

Internetski izvori:

<http://tvprofil.net/serije/house-of-cards/kuca-od-karata> (pristupljeno 16. lipnja 2017)

<http://www.sampsoniaway.org/fearless-ink/2013/03/05/political-narratives-fiction-and-reality-binashah/> (pristupljeno 19. lipnja .2017.)

7. Prilozi

Prilog 1.

Ovo je bez sumnje serija koja me poziva na daljnje gledanje. Ovo je bez sumnje najbolja TV serija koju sam ikad gledao. Dosad je genijalna, a radnja i tempo savršeni! Prije početka svake sezone trebala bi se staviti oznaka upozorenja, da uzrokuje gubitak sna, bolest i izolaciju. Ova serija je sama definicija binginga i praznine i čežnje koju osjećate kada ste je završili! Zato se pripremite jer je ovo najbolja sezona dosad. (31.5.2017. 0:04)

Prilog 2.

K'vragu, Kevin Spacey kada kaže da se nemamo čega bojati, tek onda počinjem imati strah od svega! (29.5.2017. 10:03)

Prilog 3.

Mislim da Amerika proživljava stvarnu verziju Kuće od karata. (23.5.2017.14:12)

Prilog 4.

Smiješno kako ljudi uspoređuju Franka s Donaldom. Ovo je o Clintonu ... halo!. (16.5.2017 12:11)

Prilog 5.

Američka verzija britanske serije, samo bolja! Kevin Spacey rekao je da se odlučio na ime Franka Underwooda, jer je volio F. U. inicijale; Osjećao je da je njegov lik irazito dobar. (1.5.2017 15:14)

Prilog 6.

Gledao sam seriju i svidjela mi se, ali nikada mi se nije činilo da je u njoj riječ samo o jednoj specifičnoj stranci. Serija pokazuje pohlepu i korupciju koja je prisutna svugdje i kako je javnost zapravo zavaravana i izmanipulirana. (2.5.2017 8:01)

Prilog 7.

*Kad predsjednik u Tv seriji izgleda više predsjednički od aktualnog "Predsjednika"
(22.5.2017. 15:50)*

Prilog 8.

*Pogledao sam polovicu prve epizode treće sezone, i iskreno, sad je baš postalo dosadno.
(...) Nemojte me krivo shvatiti, jako sam sretna što napokon vidim nešto veliko s Kevinom
Spaceyem u glavnoj ulozi. Izvrstan glumac. Ali ne mislim da serija ima znatnog pomaka
od prve sezone koja je bila sjajna. (Veljača 2017.)*

Prilog 9.

*Neke serije imaju dijelove gdje ništa ne funkcionira. To je 3. sezona ove serije. Znači, to je
tako dosadno. (Veljača 2017.)*

Prilog 10.

*Oko sredine druge sezone radnja me stvarno natjerala da krenem "hejtati" Franka. Ali od
3. sezone i nadalje, počeo sam ga "lajkati". Njegova nemilosrdnost i samopouzdanje mi ga
je podiglo u očima. Sada sam definitivno na strani Underwood i za ukorjenjivanje Franka.
Znam da će priča ići u smjeru tako što će Underwood nekako pronaći "rješenje" za sve
trenutne probleme koji se završavaju tijekom četvrte sezone. Ali, način na koji želim da
dobije izbore jest da potpuno uništi Conwayove i sve one "izdajice". Iz nekog razloga želim
vidjeti da su Jackie i Remy također potpuno uništeni. Način na koji to vidim je sljedeći,
Underwoodovi će se osvetiti svima koji su ih izdali ili su ih pokušali smaknuti. Glasnik će
vjerojatno biti smaknut po završetku sezone. (Veljača 2017.)*

8. Sažetak

U tekstu se analizira važnost televizijske fikcije kao mogućeg bogatog izvora i referentnog okvira za razumijevanje politike. Oslanjajući se na rad Liesbet van Zoonen, u kojemu se polazi od stava da pitanje nije što politička fikcija čini ljudima, već obrnuto: što ljudi rade s političkom fikcijom? Postavlja se, dakle, pitanje je li i kako publika koristi fikciju da bi prezentirala svoje “političko ja”. Analizom reakcije publike na odgledanu političku fikciju, van Zoonen dolazi do zaključka kako zabavni televizijski sadržaji mogu biti važan izvor novih znanja, iskustava i kreativnih stimulansa za bavljenje politikom te da oni nemaju negativan učinak na političku kulturu građana. Istraživanje provedeno na televizijskoj seriji *House of Cards* potvrđuje tezu da se fanovi u kontekstu web zajednica uistinu bave politikom na način da stvaraju i prezentiraju javne verzije svog “političkog ja”. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da politička fikcija potencijalno čini politiku dostupnom svima te su zbog toga fikcijski narativi poželjni i nužni.

9. Summary

The article analyzes the importance of television fiction as a potential source and a reference framework for understanding politics. Relying on the work of Liesbet van Zoonen, which starts from the classic position in media studies that the question is not so much what films and series about politics do to people, but rather the other way around: what do people do with political fiction? The question that is raised here is whether and how people use these films to present a 'political self'. By analyzing the public's reaction to popular American movies and television series about politics, van Zoonen comes to the conclusion that entertaining television content can be an important source of new knowledge, experience and creative stimulus for politics. They do not have the negative effects on the political culture of citizens. The research conducted on the TV series *House of Cards* confirms the thesis that fans in the context of the web community are really concerned with politics by creating and presenting public versions of their 'political self'. The results of this research show that political fiction potentially makes politics available to everyone and therefore fiction narratives are desirable and necessary.